

Deák Márta Sarolta*

Beszámoló – „A polgári jog kodifikációja: Értékelés, reformok, lehetőségek”

„A polgári jog kodifikációja: Értékelés, reformok, lehetőségek” címmel rendezett angol nyelvű nemzetközi konferenciát a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztálya, a Közép-Európai Akadémia és a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet. A konferencia 2023. május 18–19-én került megrendezésre a jogásztársadalom neves hazai és külföldi képviselőinek részvételével. Helyszíneként a Magyar Tudományos Akadémia patinás épülete szolgált.

A konferencia kezdőnapján **Répássy Róbert** miniszter-helyettes üdvözölte a résztvevőket, és kiemelte, hogy a kodifikáció mint társadalmi jelenség szinte egyidős a joggal, majd felvázolta a történelem jelentős kodifikációs eseményei sorát kezdve Hammurapi törvénykönyvétől a francia *Code Civil* vívmányain és Kelet-Közép-Európa jogrendszerének változásain keresztül a kodifikáció magyar vonatkozásaiig. Hozzátette továbbá, hogy a magyar Polgári Törvénykönyv tíz évvel ezelőtti hatálybalépése egy századokon átívelő kodifikációs folyamat eredménye, amelyet jelentős összehasonlító jogi munka előzött meg. **Szilágyi János Ede**, a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet vezetője is ezt emelte ki, mint a konferencia fő témáját, kiegészítve az európai kodifikációs mozgalomra való kitekintéssel.

Megnyitóbeszédében **Vékás Lajos** a kodifikációs folyamat természetéről és a magyar Polgári Törvénykönyv megalkotásáról értekezett. Hangsúlyozta, hogy annak ellenére, hogy a kodifikáció szükségessége ellen szóló társadalmi változások gyors léptékével és kiszámíthatatlanságával szemben örök érvényű a normák homogén módszerrel történő rendszerezésére való igény. A változó körülményekhez való megfelelő alkalmazkodás szempontjából ugyanis előnyösebbek a szisztematikus standardok, mint a gyorsan változó, *ad hoc* szabályok. A jogbiztonság elvét jobban szolgálja ki egy erős alapokkal rendelkező kódex, mint a változó helyzetek által generált, nehezen feldolgozható és alkalmazható jogszabálmennyiség.

Az első szekció nyitó előadásában **Johannes Michael Rainer** a magánjog kodifikációjának aktuális szempontjaiba és elméletébe vezette be a hallgatóságot. Elsőként kiemelte, hogy a magánjog átfogó kodifikációja mind a mai napig ismeretlen

a jogtudomány számára, hiszen jellemzően a magánjog különböző ágazatainak, tehát például a polgári vagy a kereskedelmi jog szabályainak rendszerbe foglalására került sor a történelem során. A professzor úr hangsúlyozta az adaptáció, a reform és az újítás szükségességét, valamint megfogalmazta abbéli meggyőződését, miszerint a kódexeket az különbözteti meg az „egyszerű” jogalkotástól, hogy a komplexitásuk révén a legmélyebb és legértékesebb kifejezőmódjai a jogi kultúrának. A felszólalók sorában az osztrák kollégát **Veress Emőd** követte, aki a kodifikációs mozgalmak rövid közép-európai áttekintését tárta a közönség elé. A professzor úr a kodifikáció öt hullámát, módszerét különböztette meg főleg történeti jellemzők alapján. Ennek megfelelően kiemelte az osztrák polgári kódex jelentette inspirációt, a szovjet típusú diktatúrák törvényhozását, illetve a rendszerváltozást követő kodifikációs törekvéseket.

A konferencia következő, második szekciója a kodifikációs jogalkotást közelebről, egyes államok szempontjából vette górcső alá. A svájci polgári jogi kodifikáció hátterét **Christiana Fountoulakis** mutatta be. Elhangzott, hogy Svájcban a nyugat-európai államokhoz képest relatíve későn került sor a polgári jog szabályainak egységes szerkezetbe foglalására. A munka oroszán részben Eugen Huber nevéhez fűződik, aki tanulmányozta a svájci kantonok polgárjogi törvényeit, valamint a kortárs és a már lezajlott kodifikációs folyamatokat is. A svájci szövetségi polgári kódex, a *Zivilgesetzbuch* végül 1907-ben lépett hatályba, amelyet a kortársak dicsérete övezte az akkor kurióznak számító közérthető stílusa miatt. A szekció következő felszólalójaként **Dudás Attila** számolt be a szerb kodifikációs folyamatokról. Kiemelte az úgynevezett „jugoszláv tradíció” jelentőségét Szerbia jogrendszerének megértése szempontjából, ugyanis a délszláv állam jelenleg nem rendelkezik hatályos polgárjogi kódexszel. Mindazonáltal paradox módon a már nem hatályos 1844-es *Civil Kódex* bizonyos szabályai mind a mai napig alkalmazandók. A professzor úr kitért a készülő szerb polgárjogi törvénykönyv előzetes tervezeteinek ismertetésére is, majd részletezte a kodifikáció során felmerülő jogi problémákat is. A szekciót zárva egy másik délszláv állam, Horvátország képviselőjében **Tatjana Josipović** ismertette a horvát kodifikációs eljárás specialitásait, amely Szerbiához hasonlóan szintén magával hordozza Jugoszlávia örökségét. Déli szomszédunknál sincs jelenleg hatályos átfogó polgárjogi kódex, a magánjog különböző

* Deák Márta Sarolta, titkárságvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet.

ágazatainak rendjét egyes specifikus jogszabályok határozzák meg. A horvát magánjogi törvényhozás modelljeiként főként az osztrák, a német és a svájci civiljogi kódexek szolgáltak. A professzor asszony hangsúlyozta, hogy a közelmúlt válsághelyzetei megváltoztatták a magánjog hagyományos elveinek értelmezési kereteit, amely új helyzeteket teremt a jogalkotó számára.

A harmadik szekció első felszólalója, **Anatol Dutta** a német Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) történetével folytatta a konferencia szakmai előadásainak sorát. A professzor úr kiemelte, hogy a BGB egy kifejezetten szakemberek számára összeállított, kimerítő mértékű gyűjteménye a német polgári jog ágazatainak (kivéve a kereskedelmi jogot). A BGB az évek alatt több reformot is megélt, ezért eklatáns példája a jogbiztonság és a változó helyzetekhez való adaptáció egyensúlyának. Ezután Olaszország példájának bemutatása következett **Claudio Sconamiglio** által, aki előadásában kitért a kártérítési jog különös szabályaira, majd **Menyhárd Attila** vette át a szót a magyar vonatkozások ismertetésével. A professzor úr a magyar polgárjogi kodifikáció módszertani hátterének szemléltetésével prezentálta a közönség számára, milyen hatással bírhat egy magánjogi kódex a már létező, alkalmazandó jogra. A szekció zárásaként **Barzó Tímea** tárta fel a családjog szabályainak a Ptk.-ba történő beemelését. Kiemelte, hogy az adaptációs folyamatot 12 évnyi szakértői munka előzte meg, amely során kulcskérdésként merült fel a családjog szabályainak a Ptk.-n belül, illetve egy külön, speciális jogszabályban történő szerepeltetésének a létjogosultsága. Végül a családjog külön könyvként került be a Ptk.-ba, ezzel jelezve annak relatív függetlenségét, de mégis hangsúlyozva a személyes viszonyok jogi jelentőségét.

A konferencia első napját záró negyedik szekció első felszólalója, a szlovén kodifikációt bemutató **Miha Juhart** horvát és szerb kollégáihoz hasonlóan kiemelte a jugoszláv jogrendszer örökségét, vagyis az egységes szerkezetbe foglalt magánjogi szabályozás hiányát. A professzor úr megfogalmazta afelőli kételyeit, hogy Szlovénia valaha rendelkezni fog átfogó magánjogi kódexszel a jelenleg alkalmazott, a polgárjogi kodifikációt jelentő négy fő jogszabály helyett, valamint kiemelte a jogértelmezés szerepét az alapelvek meghatározása esetén. Átvéve a szót, **Meliha Povlakić** zárta a posztjugoszláv államok sorát Bosznia-Hercegovina képviseletében. Hangsúlyozta az osztrák magánjog egészen a 19. századtól napjainkig tartó erős befolyását. Hasonlóan a korábban említett délszláv államokhoz, a magánjog általános részének egységes szerkezetbe foglalása Bosznia-Hercegovina esetében is hiányzik.

A következő nap kezdő felszólalója, **Hugh Beale** egy alternatív kodifikációs megközelítés, a *common law* rendszer lehetőségeit mutatta be a konferencia közönségének. Az egységes szerkezetbe foglalt, irányt mutató magánjogi kódexekhez képest a precedensen alapuló jogrendszerek főleg bíró alkotta szisztémáknak minősülnek, ahol jellemző a különböző bíróságok jogértelmezése közötti eltérés is. Mivel az angol jog főleg kereskedelmi fókuszú, a szerződési és a kereskedelmi jog szabályainak átfogó kodifikációjára került sor, azonban a professzor úr hangsúlyozta, hogy az ehhez hasonló törekvések jellemzően erős ellenállásba ütköznek. **Harry Runia** folytatta az előző nap felvett fonalat a kontinentális jogrendszerek kodifikációs törekvései közül Hollandia bemutatásával, ahol

immár a negyedik átfogó szerkezetalkotás gyümölcsseit élvez a jogásztársadalom. A holland polgárjogi kódex megalkotását E. M. Meijers neve fémjelzi, aki kiemelt jelentőséget tulajdonított a jogbiztonság elvének, ezért a *common law* rendszer precedensjogával ellentétben szükségesnek tartotta egy kódex létrejöttét a francia *Code Civil* vívmányai alapulvételével.

A hatodik szekcióban **Martian Schauer** elmondta Ausztria magánjogi kodifikációjáról, hogy az európai kodifikációk első generációjába tartozó, jórészt a kanti természetjog ihlette általános magánjogi kódex. A kódex maga relatíve rövid, jellemzően inkább alapelveket, mint részletszabályokat tartalmaz, ezzel is bátorítva a bírói jogértelmezést a jog további fejlődésének elősegítésére. A professzor úr megemlítette továbbá, hogy jelenleg nincs nagyobb reformra irányuló törekvés a közeljövőre nézve. **Milan Hulmák** a cseh kodifikáció elmúlt tíz évről beszélt a hallgatóságnak. Kiemelte, hogy a polgárjogi kódex nem csupán egy új jogszabály hatálybalépését jelölte, hanem a teljes cseh magánjog megváltozását. Maga a kódex sok inspirációt merített más államok jogrendszeréből. Átvéve a szót, **Filip Melzer** bemutatta az új cseh magánjogi kódex elfogadásához vezető utat az ABGB-től kezdve a szocialista törvénykönyvekig. Hangsúlyozta, hogy mindennemű átalakítás esetén a fontos a gyorsaság, hogy az arra irányuló szándék el ne múljon, illetve megemlítette a minták alapulvételének kulcsfontosságú jellegét.

A szimpózium hetedik szekcióját nyitó **Gustavo Cerqueira** folytatta a felszólalók sorát a francia kodifikációs vívmányok ismertetésével. Európai viszonylatban is rendkívül jelentős eseményként tartjuk számon a napóleoni kódexek megalkotását, amelyek az egyértelműség és egyszerűség jegyében születtek meg. Ennek ellenére a francia civiljogi rendszerben történő eligazodás rendkívül nehéz, szakértelmet és hosszúságos tanulmányozást kíván meg, emiatt reformra szorul. Kollégája, **Lukas Rass-Masson** kiemelte, hogy hibáival szemben a *Code Civil* erényei elvitathatatlanok, és eleget tettek a jogbiztonság elvének. Elmondása szerint az elmúlt húsz év valóban felszínre hozta egy átfogó reform igényét, amely jórészt a globális kereskedelemre való átállásból fakad, továbbá kifejezte abbéli reményét, hogy a következő húsz évben bebizonyosodik, hogy a *Code Civil* képes lépést tartani a társadalmi és gazdasági változásokkal. **Radu Rizoiu** felszólalásában bemutatta a román magánjogi kódex több európai mintáját, kiemelve a *Code Civil* hatását, amely érdekes módon a szocializmus idején is megmaradt. A hatályos *Noul Cod Civil* sikeresnek mondható, hiszen vívmányait széles körben alkalmazzák és kevés változásra volt szükség az elmúlt 12 évben.

Zárásként **Milan Hlusák** mutatta be Szlovákia jellegzetességeit, kiemelve a Csehországgal közös történeti előzményeket. A szlovák magánjogi törvénykönyv 1964-ben, a szocializmus idején lépett hatályba, és a dolgok jelenlegi állása szerint a rekodifikációs folyamatok egyelőre nem jártak sikerrel annak ellenére, hogy több tervezet is született. Az elmondottak alapján a szlovák társadalmi-politikai légkör nem kedvez egy új magánjogi kódex elfogadásának, nem tartozik a jogalkotás leginkább égető szükségletei közé. Lengyelország részéről **Piotr Stec** a konferencia utolsó felszólalójaként a 16. századra tette az első lengyel kodifikációs kísérletet, amely azonban ellenállásba ütközött, és nem járt sikerrel. Az ország meglehetősen különleges helyzetben találta magát, hiszen amikor a 20. század

végén eljött az ideje a magánjog egységes szerkezetbe foglalásának, öt különböző alkalmazandó jogrendszerrel kellett számolni a történelem viharai (felosztások, szocialista rendszerek) miatt. Ennek megoldásaként egy interregionális, a nemzetközi magánjoghoz hasonló rendszer kerül megalkotásra, amely meglehetősen jól is működött. Ezt követően vette kezdetét a megfeszített kodifikációs munka az összes alkalmazott jogrendszer számbavételével. Ezt a munkát annak a kérdésnek a felmerülése szakította meg, hogy szükség van-e egyáltalán manapság a magánjog kodifikációjára?

Ezen nagy sikerű, magas szintű nemzetközi konferencia folytatta a nemzetközi párbeszédet, illetve a Ptk. eredményeit is szélesebb körben tette ismertté. Talán a legfontosabb következtetés, amit levonhattak a jelenlévők, hogy a magánjog folyamatosan változik, de mégis állandó. Emiatt is kiemelt jelentőségű az államok közötti tapasztalatcsere, a különbözőségek és a hasonlóságok összevetése.

Az érdeklődők számára a teljes konferencia megtekinthető a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet YouTube-csatornáján.

